

תורה שבעל פה במעגלי המשנה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעהיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

—	בשאלון זה פרק אחד	$(10 \times 1) + (20 \times 1) + (14 \times 5)$
—	סך הכול	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

ענה על שבע שאלות: על חמש מן השאלות 1-7 ועל השאלות 8-9 — שאלות חובה.

ענה על חמש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 14 נקודות).

1. תורה ומצוות

א. "אלו דברים שאין להם שיעור: הפאה, והביכורים, והריאיון" (פאה, פרק א', משנה א').

(1) הסבר את הביטוי "אין להם שיעור".

(2) הסבר בקצרה מצווה אחת מן המצוות שבמשנה המצוטטת.

(6 נקודות)

ב. "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא" (שם).

הסבר את דברי המשנה המצוטטים. (3 נקודות)

ג. "ותלמוד תורה כנגד כולם".

(1) מהי כוונת המשנה במילה "כולם"?

(2) הסבר את הנימוק של הרמב"ם לדברי המשנה האלה.

(5 נקודות)

2. תפילה

א. "רבי יהושע אומר: ... מתפלל תפילה קצרה; אומר ... בכל פרשת העיבור יהיו צורכיהם לפניך..."

(ברכות, פרק ד', משנה ד')

(1) על פי רבי יהושע, באיזה מצב מתפללים תפילה קצרה?

(2) הסבר את המשפט המודגש בקו. בתשובתך הסבר את המילים "פרשת" ו"העיבור".

(7 נקודות)

ב. "רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין תפילת המוספין אלא בחבר עיר. וחכמים אומרים: בחבר עיר ושלא בחבר עיר.

רבי יהודה אומר משמו: כל מקום שיש חבר עיר - היחיד פטור מתפילת המוספין" (שם, משנה ז').

אדם שלא הלך להתפלל במניין שבבית הכנסת בשבת — האם עליו להתפלל תפילת מוסף ביחידות?

ענה על פי שלוש הדעות שבמשנה, ובסס את דברך על הכתוב במשנה. (7 נקודות)

3. ברכות

א. (1) "כל הברכות כולן שלושה מינים: ברכות הנאה, וברכות מצוות, וברכות הודאה" (רמב"ם, הלכות ברכות).

הסבר שניים מן הסוגים ("מינים") של הברכות, וכתוב דוגמה לכל אחד מן הסוגים שהסברת.

(2) מהו תפקידן של הברכות, ומי הם שתיקנו את הברכות?

(9 נקודות)

ב. "הביאו לפניו מליח בתחילה ופת עימו..." (ברכות, פרק ו', משנה ז').

(1) הסבר בלשונך את המקרה שבמשנה המצוטטת.

(2) על פי המשך המשנה, מהו הדין במקרה זה, ומהו הטעם לדין זה?

(5 נקודות)

4. מועדים – תקיעת שופר ונטילת לולב

א. "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת... משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי..."

(ראש השנה, פרק ד', משנה א')

(1) כיצד נהגו בנוגע לתקיעת שופר ביום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת בזמן שהיה בית המקדש קיים?

(2) בהמשך המשנה נחלקו תנא קמא ורבי אלעזר בנוגע לתקנת רבן יוחנן בן זכאי.

כתוב את שתי הדעות במחלוקת זו.

(7 נקודות)

ב. (1) בנוגע לנטילת לולב במדינה – כיצד נהגו בזמן שהיה בית המקדש קיים, וכיצד נהגו לאחר התקנה של רבן

יוחנן בן זכאי?

(2) הטעם לתקנה של רבן יוחנן בן זכאי הוא זכר למקדש.

הרב יוסף דב סולוביצ'יק כתב על משמעות התקנות שהן זכר למקדש: "אין בכך חלות על העבר, אלא קיום

על שם העתיד לבוא, כשהמקדש ייבנה" (רשימת שיעורים למסכת סוכה, עמ' רט).

הסבר בלשונך את דברי הרב יוסף דב סולוביצ'יק.

(7 נקודות)

5. בין אדם לחברו / זהירות מפגיעה בממון הזולת ובמרחב הציבורי

א. (1) "המצניע את הקוץ ואת הזכוכית... והוזקו בהן אחרים - חייב בנזקן" (בבא קמא, פרק ג', משנה ב').

הסבר בלשונך מקרה אחד מן המשנה המצוטטת. בתשובתך הסבר מהי פעולת ההצנעה.

(2) בגמרא מסופר על כמה אמוראים שנהרו מאוד שרכושם לא יזיק לאחרים.

כתוב מעשה שעשה אחד האמוראים שממנו אפשר ללמוד על הזהירות הזאת.

(6 נקודות)

ב. (1) על פי הגמרא, מה הן שלוש העצות לאדם שרוצה לנהוג במידת החסידות?

(2) על פי המהרש"א, כל אחת מן העצות האלה מתקנת חלק אחד במעשים של האדם.

בחר באחת מן העצות, וציין מהו החלק במעשים של האדם שהיא מתקנת.

(8 נקודות)

6. כבודו של אדם

א. (1) "ויברא א-להים את האדם בצלמו בצלם א-להים ברא אותו" (בראשית, א', כ"ז).

על פי פסוק זה, הסבר מדוע יש לכבד כל אדם.

(2) "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות, פרק ב', משנה י').

כתוב שני הסברים לדברי המשנה האלה.

(8 נקודות)

ב. "יהי ממון חברך חביב עליך כשלך" (שם, משנה י"ב).

(1) לפי רשב"ץ (הרב שמעון בן צמח דוראן), אין כוונת המשנה הזאת ללמד על איסור גזל או על איסור עשיית נזק.

מדוע ברור לרשב"ץ שאין זו כוונת המשנה?

(2) לפי רשב"ץ, מהי הדרך לקיים את הוראת המשנה הזאת?

(6 נקודות)

7. קטע שלא נלמד

למד את המשנה שלפניך, וענה על השאלות שאחריה. היעזר בפירוש של הרב פינחס קהתי המובא מתחת למשנה. המשנה עוסקת בשאלה אם מותר לעשות מלאכה בערב פסח לפני חצות היום.

פסחים, פרק ד', משנה א'

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערב פסחים עד חצות – עושין,

מקום שנהגו שלא לעשות – אין עושין.

ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, או ממקום שאין עושין למקום שעושין –

נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהלך לשם.

פירוש הרב פינחס קהתי

בערב פסח אסרו [חכמים] את המלאכה מחצות היום ולמעלה... לפי שמחצות היום ולמעלה הוא הזמן הכשר להקרבת קורבן הפסח, ואינו דין שיהא קורבנו של אדם קרב והוא עוסק במלאכתו.

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערב פסחים עד חצות – היום, עושין – מותר לעשות; מקום שנהגו שלא לעשות – מלאכה בערב פסחים אף לפני חצות היום, שלא יהא אדם טרוד במלאכתו וישכח ביעור חמץ ושחיטת הפסח ותיקון מצה של מצווה, והכנת מרור וחרוסת ושאר צרכי ה"סדר", אין עושין – אסור לעשות. ברם, אחר חצות היום אין הדבר תלוי במנהג, אלא בכל מקום אין עושים מלאכה, כמו שהקדמנו לעיל.

ההולך ממקום שעושין – מלאכה בערב פסחים עד חצות היום; למקום שאין עושין – שנוהגים שם אף לפני חצות היום שלא לעשות מלאכה, או ההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין, נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהלך לשם – כלומר שבין כך ובין כך אסור לו לעשות.

א. (1) מהי הסיבה שיש מקומות שבהם נהגו לא לעשות מלאכה לפני חצות היום בערב פסח?

(2) האם מותר לעשות מלאכה בערב פסח אחרי חצות היום, ומדוע?

(8 נקודות)

ב. (1) ההולך "ממקום שאין עושין למקום שעושין" – האם מותר לו לעשות מלאכה לפני חצות היום?

(2) צטט מן המשנה בק את המילים שעליהן ביססת את תשובתך בתת-סעיף הקודם, ב(1).

(6 נקודות)

שאלה 8 — שאלת חובה (20 נקודות)

ענה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 10 נקודות).

8. א. צדקה

(1) "לן, נותנין לו פרנסת לינה. שבת, נותנין לו מזון שלוש סעודות" (פאה, פרק ח', משנה ז').

I. על איזה עני מדובר במשנה זו?

II. הסבר מהי "פרנסת לינה".

(2) כתוב שני הבדלים בין קופה לתמחוי.

ב. שבת

(1) הרב מרדכי אליהו המליץ לאנשי צבא שאם יש "הכרח בכתיבה" בשבת, שיכתבו בעט שהדיו שבו מתנדפת

מאליה לאחר זמן מה, והוסיף שני תנאים.

כתוב את שני התנאים שהוסיף הרב מרדכי אליהו.

(2) I. כתוב דוגמה אחת ל"מקלקל" שדינו פטור, והסבר מדוע הוא פטור.

II. על פי המשנה, באיזה מקרה יהיה ה"מקלקל" חייב?

ג. ארץ-ישראל

"אין מגדלין בהמה דקה בארץ-ישראל, אבל מגדלין בסוריא ובמדברות שבארץ-ישראל" (בבא קמא, פרק ז', משנה ז').

(1) מדוע אין מגדלין בהמה דקה בארץ-ישראל?

(2) עיין בדברי הרב אשתורי הפרחי ("כפתור ופרח") שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

פשיטא לן שנוהגין היום בארץ-ישראל אלו הדינין דאין מגדלין... ארץ-ישראל נאסרו בה אלו הדינין מצד

עצמה, שהוזהרנו בהפסדה ונצטוונו ביישובה כל הימים ואף על פי שאין הארץ בידינו... אבל מגדלין

בסוריא - ... דלא חיישינן ליישובה, ואם יפסדו שדות אחרים, ישלמו.

(הרב אשתורי הפרחי, ספר כפתור ופרח, פרק י)

I. על פי "כפתור ופרח", האם בזמן הגלות היה מותר לגדל בהמה דקה בארץ-ישראל? נמק את תשובתך.

II. מדוע מותר לגדל בהמה דקה בסוריא?

שאלה 9 — שאלת **חובה** (10 נקודות)

ענה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 5 נקודות).

9. מבוא לתורה שבעל פה

- א. (1) מהו ההבדל בין המשנה ובין מדרשי ההלכה מבחינת אופן סידורם?
(2) מה הייתה המטרה של רבי יהודה הנשיא בחיבור המשנה?
- ב. (1) מה היה עיקר פועלם של האמוראים?
(2) העיקר השמיני משלושה עשר עיקרי האמונה שכתב הרמב"ם הוא "תורה מן השמיים".
על פי עיקר זה, מהי האמונה שיש להאמין בנוגע ל"צורת הסוכה והלולב והשופר והציצית והתפילין"
שאנו עושים היום?
- ג. (1) ציין שני נושאים שבהם עוסק החלק "אבן העזר" שבשולחן ערוך.
(2) מהו הקושי של הגמרא בנוגע לנוסח הברכה "ברוך אתה ה'... אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר
[של] חנוכה", ומהו הפתרון של הגמרא לקושי זה?

בהצלחה!